

Artiom PILAT,

*doctorand, lector universitar al Catedrei „Procedură penală și Criminalistică”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI*

Sofia PILAT,

*doctorandă, lector universitar al Catedrei „Procedură penală și Criminalistică”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI*

COOPERAREA INTERNAȚIONALĂ ÎN DOMENIUL DISPUNERII ȘI EFECTUĂRII EXPERTIZEI JUDICIARE

Rezumat

Cu ocazia rezolvării cauzelor penale se pot ivi situații în care, în vederea soluționării cauzei penale, sunt necesare anumite probe și mijloace de probă care pot fi obținute doar în urma aplicării cunoștințelor speciale ale experților din străinătate.

Instituția procesuală prin intermediul căreia se obțin din străinătate acte procedurale necesare rezolvării cauzei penale este comisia rogatorie. Comisia rogatorie internațională implică o deplasare de competență teritorială de la un organ judiciar la altul.

În toate cazurile comisia rogatorie se întocmește de către procuror care este responsabil pentru urmărirea penală sau de către instanța care examinează cauza.

În cazurile de dispunere a expertizei judiciare la cererea de comisie rogatorie se anexează și alte acte procesuale prin care este dispusă expertiza judiciară. Cererea de comisie rogatorie este transmisă prin intermediul Procuraturii Generale sau Ministerului Justiției.

Cuvinte-cheie: *comisia rogatorie, cerere de comisie rogatorie, expert judiciar, expertiză judiciară, ordonanță, organul de urmărire penală.*

Summary

In case of solving criminal cases, situations may arise where, in order to solve the criminal case, certain evidence and means of proof are required, which can only be obtained by applying the special knowledge of the experts from abroad.

The procedural institution through which the procedural acts necessary for solving the criminal case are obtained abroad is the rogatory commission. The international rogatory commission involves a shift of territorial jurisdiction from one judicial body to another.

In all cases, the rogatory commission shall be drawn up by the prosecutor responsible for the prosecution or by the court examining the case.

In the case of the provision of the judicial expertise at the request of the rogatory commission, other procedural acts are also attached, whereby the judicial expertise is disposed. Request for rogatory commission is transmitted through the General Prosecutor's Office or the Ministry of Justice.

Keywords: *rogatory commission, request of rogatory commission, judicial expert, judicial expertise, ordinance, criminal prosecution body.*

Introducere. În cadrul politicii de cooperare internațională, țara noastră întreține relațiile diplomatice și consulare cu numeroase state. De asemenea, Republica Moldova colaborează din punct de vedere economic cu mai multe state ale lumii.

Cooperarea juridică internațională în materie penală constituie o expresie a colaborării între statele suverane, colaborare menită să consolideze solidaritatea

internațională în lupta contra fenomenului criminalității [1].

Progresul tehnico-științific înregistrat, precum și extinderea procesului de democratizare la nivel internațional au creat posibilitatea mișcării cu ușurință a persoanelor și mărfurilor, conducând implicit la dezvoltarea societății umane în ansamblul său. Efectul indiscutabil benefic pentru întreaga umanitate a generat însă și posibilitatea unei proliferări a fenomenului criminalității la nivel mondial.

Metode aplicate și materiale utilizate. În scopul realizării obiectivului trasat, în respectivul articol științific au fost utilizate: metoda logică și metoda comparativă.

În procesul elaborării articolului științific, au fost consultate următoarele materiale: Codul de procedură penală al Republicii Moldova, Legea cu privire la asistența juridică internațională în materie penală nr. 371 din 01.12.2006, lucrările științifice ale autorilor Ig. Dolea, D. Roman, I. Sedlețchi etc.

Rezultate obținute și discuții. Asistența juridică internațională în materie penală poate fi cerută în baza instrumentelor internaționale la care RM este parte, precum și în baza prevederilor naționale aplicabile în acest sens.

Pentru a sigura un cadru juridic corespunzător relațiilor sale internaționale, Republica Moldova a devenit parte a mai multor tratate, din care un procent ridicat privește asistență juridică în cauze penale și cauze civile.

Adresarea prin comisie rogatorie pentru prima oară în legislația Republicii Moldova este reglementată în art. 536 al Codului de procedură penală al Republicii Moldova adoptat la 14 martie 2003. În conformitate cu prevederile acestui articol, organul de urmărire penală sau instanța de judecată, în cazul în care consideră necesară efectuarea unei acțiuni procesuale pe teritoriul unui stat străin, se adresează prin comisie rogatorie organului de urmărire penală sau instanței de judecată din statul respectiv, sau instanței penale internaționale conform tratatului internațional la care Republica Moldova este parte sau în condiții de reciprocitate [2, p. 937].

Potrivit art. 3 al legii cu privire la asistență juridică internațională în materie penală, în lipsa unei convenții internaționale, cooperarea judiciară se realizează pe cale diplomatică de către statul solicitant, și cu asigurarea scrisa a reciprocității dată de autoritatea competentă a aceluși stat. În acest caz, legea constituie dreptul comun în materie pentru autoritățile judiciare din RM.

În sens larg, asistența juridică internațională constă în ajutorul dintre două state în vederea realizării activităților jurisdicționale în afara competenței teritoriale a acestora. Ca manifestare tradițională a suveranității, exercitarea funcțiilor jurisdicționale de către autoritățile judecătorești ale unui stat se circumscrie în interiorul frontierelor acestui stat.

Dicționarul juridic definește asistența judiciară în domeniul dreptului internațional public ca fiind „un fel de asistență acordată de către statul solicitat în privința anchetelor și a procedurilor în materie penală, desfășurate în statul solicitant indiferent dacă asistența este cerută sau acordată de către o instanță sau de o altă autoritate competentă” [6].

Prevederile legii cu privire la asistență juridică internațională în materie prevede următoarele forme de cooperare juridică internațională în materie penală:

- transmiterea înscrisurilor, datelor și informațiilor;

- comunicarea actelor de procedură;
- citarea martorilor, experților și persoanelor urmărite;
- comisiile rogatorii;
- echipele comune de investigații;
- transferul, la solicitare, de proceduri penale;
- extrădarea;
- transferul persoanelor condamnate;
- recunoașterea hotărârilor penale ale instanțelor judecătorești străine;
- comunicarea cazierului judiciar [3].

În prevederile art. 533 CPP al RM, este expres prevăzut faptul că asistența juridică internațională poate fi solicitată sau acordată în executarea unor activități procesuale prevăzute de legislația de procedură penală a Republicii Moldova și a statului străin respectiv, astfel, poate fi efectuată cercetarea la fața locului, percheziția, ridicarea de obiecte și documente și transmiterea lor peste hotare, sechestrarea, confruntarea, prezentarea spre recunoaștere, identificarea abonaților telefonici, interceptarea comunicărilor, efectuarea expertizelor judiciare, confiscarea bunurilor provenite din săvârșirea infracțiunilor și alte acțiuni de urmărire penală prevăzute de prezentul cod de procedură penală [1].

Deci organul de urmărire penală sau instanța de judecată în cazul în care consideră necesară efectuarea unei acțiuni procesuale pe teritoriul unui stat străin, se adresează prin comisie rogatorie sau instanță de judecată din statul respectiv.

Legea cu privire la asistența juridică internațională în materie penală dă definiția actului procedural, menționând că prin acte procedurale se înțelege, în principal, citațiile pentru părți sau martori, ordonanța de punere sub învinuire, alte acte de urmărire penală, hotărârile judecătorești, cererile pentru exercitarea căilor de control judiciar sau actele privind executarea unei pedepse, plata unei amenzi ori plata cheltuielilor de procedură [3].

Cererea de comisie rogatorie se face în scris și trebuie să cuprindă:

- denumirea organului care se adresează cu cerere;
- denumirea și adresa, dacă este cunoscută, a instituției căreia se trimite cererea;
- tratatul internațional sau acordul de reciprocitate în baza căruia se solicită asistența;
- indicarea cauzei penale în care se solicită acordarea asistenței juridice, informație despre împrejurările de fapt în care s-au comis acțiunile și încadrarea juridică a lor, textul articolului respectiv din Codul penal al Republicii Moldova și date privitor la prejudiciul cauzat de infracțiunea respectivă;
- datele referitoare la persoanele în privința cărora se solicită comisia rogatorie, inclusiv despre calitatea lor procesuală, data și locul nașterii lor, cetățenia, domiciliul, ocupația, pentru persoanele juridice – denumirea și sediul lor, precum și numele, prenumele și adresele reprezentanților acestor persoane când este cazul;
- obiectul cererii și datele necesare pentru îndeplinirea ei, cu expunerea circumstanțelor care vor fi constatate, lista documentelor, corpurilor delictive și a altor probe solicitate, circumstanțele în legătură cu care urmează să se administre-

ze proba, precum și întrebările care trebuie să fie puse persoanelor care urmează să fie audiate;

– data la care se așteaptă răspuns la cerere și, după caz, solicitarea de a permite ca, la executarea acțiunilor procesuale respective, să asiste reprezentantul organului de urmărire penală al Republicii Moldova.

Codul de procedură penală al RM prevede expres că la cererea de comisie rogatorie sunt anexate actele procesuale necesare pentru efectuarea acțiunilor de urmărire penală, întocmite în conformitate cu prevederile CPP al RM.

Astfel, la cererea de comisie rogatorie se anexează toate actele procedurale care sunt necesare la dispunerea expertizei judiciare; în cazul nerespectării prevederilor respective, cererea de comisie rogatorie nu va fi executată.

Cererea de comisie rogatorie și actele anexate se întocmesc în limba de stat și se traduc în limba statului solicitat sau într-o altă limbă, potrivit prevederilor sau rezervelor la tratatul internațional aplicabil.

Pentru Republica Moldova, precum și pentru alte țări, chestiunea privind recunoașterea ca legală a documentelor oficiale care parvin în scopul efectuării expertizei judiciare de la organele procuraturii, de la instanțele judecătorești, de la servicii de executare sau diferite documente administrative sau notariale este soluționată prin prisma Convenției de la Haga, care înlătură necesitatea legalizării documentelor oficiale. Articolul 3 al Convenției de la Haga, în tratate internaționale de asistență juridică poate fi prevăzută și o oarecare modalitate referitoare la legalizarea actelor procedurale întocmite în țara respectivă.

Singura formalitate care ar putea fi cerută pentru a atesta veridicitatea semnăturii, calitatea în care a acționat semnatarul actului sau, după caz, identitatea sigiliului sau a ștampilei de pe acest act este aplicarea apostilei. Apostila se aplica chiar pe act sau pe o prelungire a acestuia.

La cererea statului solicitant, se pot lua și măsuri provizorii asigurătorii, în conformitate cu legislația Republicii Moldova în scopul protejării mijloacelor de probă, menținerii situației existente sau protejării intereselor amenințate.

Deci la cererea statului solicitant Republica Moldova este obligată să întreprindă toate măsurile necesare pentru protecția mijloacelor de probă. În cazul expertizei judiciare, ne referim la raportul de expertiză judiciară și la corpurile delictive care formează obiectul expertizei dispuse.

Convenția europeană de asistență juridică în materie penală oferă posibilitatea părții solicitate de a amâna remiterea obiectelor, a dosarelor sau a documentelor a căror comunicare este cerută, dacă acestea îi sunt necesare pentru o procedură penală în curs. Obiectele și originalele dosarelor și ale documentelor, comunicate în îndeplinirea unei comisii rogatorii, vor fi restituite cât mai curând posibil de către partea solicitantă părții solicitate, în afară de cazul în care aceasta din urmă nu renunță la ele.

În conformitate cu prevederile articolului 4 din Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova nr. 1332 din 26.09.1997 „Pentru ratificarea Convenției europene de asistență juridică în materie penală” toate cererile de asistență juridică trebuie să fie adresate Ministerului Justiției sau Procuraturii Generale [3].

Prin intermediul Ministerului Justiției se transmit cererile de asistență juridică formulate în fazele de judecată și de executare a pedepsei, iar prin intermediul Procuraturii Generale, cele formulate în faza de urmărire penală. Cererile de asistență juridică pot fi transmise fie direct de către autoritățile străine, fie pe cale diplomatică sau prin intermediul Organizației Internaționale a Poliției Criminale (Interpol).

Conform prevederilor legislației procesual-penale, raportul de expertiză este mijlocul de probă în cadrul procesului penal [7, p. 112], însă nu toate tipurile de expertize judiciare pot fi efectuate în instituții de expertiză judiciară din Republica Moldova.

Însă pentru stabilirea adevărului în procesul penal este necesară o activitatea cognitivă, în care participanții la proces să efectueze acțiuni în vederea asigurării cercetării complete și obiective ale circumstanțelor cauzei [4, p. 108].

„Judecarea științifică” este negată de cea mai mare parte a reprezentanților doctrinei, care consideră că asemenea opinii sunt străine gândirii juridice contemporane și vin în contradicție cu dispozițiile legii care nu permit ca probele să aibă putere dinainte stabilită [5, p. 393].

Deci la cererea de comisie rogatorie este anexată ordonanța organului de urmărire penală sau încheierea instanței, și urmează să fie transmisă prin intermediul Procuraturii Generale sau Ministerului Justiției.

În cazul existenței temeiurilor, expertiza judiciară se dispune de către organul de urmărire penală sau procuror, prin ordonanță, precum și de către instanța de judecată, prin încheiere.

În ordonanța organului de urmărire penală sau în încheierea instanței se indică: cine a inițiat dispunerea expertizei judiciare; temeiurile pentru care se dispune expertiza judiciară; obiectele, documentele și alte materiale prezentate expertului cu mențiunea când și în ce împrejurări au fost descoperite și ridicate; întrebările formulate expertului; denumirea instituției de expertiză judiciară sau, după caz, numele și prenumele expertului căruia i se pune în sarcină efectuarea expertizei judiciare.

În cazul în care nu sunt respectate prevederile referitoare la condițiile de fond ale actului prin care s-a dispus efectuarea expertizei, expertul judiciar este în drept să refuze efectuarea expertizei judiciare.

Ordonatorul indică în mod obligatoriu în ordonanța de dispunere a expertizei judiciare obiectele care au fost transmise spre examinare, precum și înaintează întrebări care urmează să fie soluționate în mod obligatoriu de către expert.

După efectuarea expertizei judiciare, expertul judiciar întocmește raportul de expertiză judiciară, care este compus din trei părți: partea introductivă, partea descriptivă și partea finală.

După întocmirea raportului de expertiză judiciară, expertul semnează pe fiecare pagină a raportului de expertiză, precum și pentru răspunderea penală pe care o poartă pentru prezentarea cu bună știință a unei concluzii intenționat false.

În urma efectuării expertizei judiciare, raportul de expertiză este transmis părții solicitante, acesta va avea și valoarea juridică și pe teritoriul Republicii Moldova.

Organul de urmărire penală în urma primirii raportului de expertiză judiciară, în scopul respectării dreptului persoanei la un proces echitabil, anunță părțile

despre rezultatul expertizei judiciare.

Actul procedural întocmit în țara străină în baza unei comisii rogatorii este valabil pe teritoriul Republicii Moldova cu anumite condiții.

Astfel, art. 538 din CPP al RM prevede expres că actul procedural întocmit în țară străină în conformitate cu prevederile legii acelei țări este valabil în fața organelor de urmărire penală și a instanțelor judecătorești din Republica Moldova.

Probele în baza aceluiași act procedural sunt admisibile și nu se pune la îndoială veridicitatea lor. În toate cazurile, actul procedural trebuie să fie întocmit și executarea acestuia să se desfășoare în conformitate cu procedura penală a Republicii Moldova.

Concluzii. Instituția expertizei judiciare, este o verigă importantă în activitatea organelor de urmărire penală, „judecata științifică” efectuată de către expert reprezintă un element-cheie pentru calificarea corectă a infracțiunii, identificarea făptuitorului etc.

Raportul de expertiză judiciară reprezintă un mijloc de probă în cadrul procesului penal.

Însă, conform prevederilor legii cu privire la expertiză judiciară și statutul expertului judiciar, la solicitarea autorităților competente ale altor state, expertizele judiciare se efectuează în modul stabilit de legislația de procedură și de tratatele, acordurile și convențiile internaționale la care Republica Moldova este parte.

Deci în baza comisiei rogatorii statul solicitant este în drept să ceară efectuarea unor acțiuni procesuale. La cererea de comisie rogatorie se anexează actele procedurale prin care se dispune efectuarea expertizei judiciare: ordonanța organului de urmărire penală sau încheierea instanței de judecată.

Astfel, menționăm că anexarea actelor prin care se dispune expertiza judiciară este necesară în mod obligatoriu.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

1. Codul de procedură penală al Republicii Moldova nr. 122 din 14.03.2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 104-110 din 07.06.2003.
2. Dolea Ig., Roman D., Sedlețchi I. ș.a. Drept procesual penal. Chișinău: Editura Cartier, 2005. 1250 p.
3. Legea cu privire la asistența juridică internațională în materie penală nr. 371 din 01.12.2006. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr.14-17 din 02.02.2007.
4. Pilat A. Raport de expertiză ca mijloc de probă în cadrul procesului penal În: Revista științifico-practică „Legea și viața”. Ediție specială, 2018, p. 107-110.
5. Volonciu N. Tratat de procedură penală. Partea generală. Vol. I. București: Editura „Paidea”, 1993. 560 p.
6. www.dreptonline.ro/dictionar_juridic/dictionar_juridic.php (vizitat la 11.04.2018).
7. Кирица В., Пилат А. Судебная экспертиза в уголовном судопроизводстве. În: Modern scientific challenges and trends. Materialele conferinței științifice internaționale. Polonia, Varșovia, 2018, p. 112-116.